

Holocaustundervisning i Trøndelag

Anbefalinger for undervisning om Holocaust – 30. august 2021

Program

- 08:30 – 08:40**   **Velkommen – om IHRA, HL-senteret og Falstadsenteret**
Christian Wee, direktør Falstadsenteret
- 08:40 – 09:25**   **Fellesaktivitet – Hvem hadde ansvar for Holocaust i Norge?**
Hvem hadde skyld for at Holocaust kunne finne sted i Norge? Hva innebærer ansvar? Hvordan kunne den samme personen i det ene øyeblikket hjelpe jøder og i det andre være med på å arrestere dem? Formidler Vibeke Kieding Banik vil presentere «ansvarskort» - et digitalt opplegg beregna på elever i ungdomsskolen og videregående som lar dem utforske og reflektere rundt dilemma som kan oppstå rundt handlingsrom, ansvar og skyld når vi underviser om Holocaust. Opplegget lar elevene øve seg i tolkning og argumentasjon, og bidrar òg til kritisk tenkning og ei bevisstgjøring av hvilke faktorer vi vurderer når vi forsøker å fortolke fortidas mennesker og deres handlinger.
Vibeke Kieding Banik, undervisningsleder – HL-senteret
- 09:25 – 10:00**   **Holocaust i Trøndelag**
Dette innlegget vil handle om hvordan Holocaust utspilte seg i Trøndelag, med vekt på sentrale tyske og norske gjerningspersoner og ofrene fra Det Mosaiske Trossamfunn i Trondheim. Innlegget vil også tematisere hvilken plass og funksjon Falstad hadde i folkemordet på jødene.
Jon Reitan, førsteamanuensis - Nord Universitet
- 10:00 – 10:15**   **Pause**
- 10:00 – 10:30**   **Anbefalinger for undervisning om Holocaust – introduksjon til IHRA sine anbefalinger**
Benjamin Geissert, prosjektleder MINO HL-senteret
- 10:30 – 12:00**   **Workshop 1**
- 12:00 – 12:45**   **Lunsj**
- 12:45 – 14:15**   **Workshop 2**
- 14:15 – 14:30**   **Pause**
- 14:30 – 15:00**   **Oppsummering og avslutning**

Workshopper

"Når tilskueren tegner"

Hvordan kan vi som lærere engasjere og aktivisere elevgrupper i undervisninga om et såpass komplisert, vanskelig, og brutalt tema som folkemordet på de europeiske jødene under andre verdenskrig?

Etter andre verdenskrig har vitnebeskrivelser og fotografier dominert spredninga av kunnskap om holocaust. Bakgrunnen for workshoppen er utfordringer rundt formidling av disse hendingene i vår tid, og da hvordan vi best mulig ivaretar elevene i møte med såpass vanskelig materiale i en klasseromssituasjon. Undervisningsformen etterspør nye måter å fremme elevens aktive engasjement på. Gjennom ei minnehandling som blander en taktill, tegnende aktivitet med digitale nettressurser som omhandler jødiske individ i førkrigs-Norge, forsøker tilnærminga å endre rollen til eleven, fra en passiv mottaker til en aktiv, etterforskende tegner.

Hilde Kramer, professor i illustrasjon – Universitetet i Bergen

«De levde, opplevde og ble utsatt for andre verdenskrigs grusomheter» - tidsvitna si rolle i undervisning om andre verdenskrig og holocaust

Hvordan kan vi bruke tidsvitna sine egne beretninger i undervisninga om andre verdenskrig og holocaust? Hvilke narrativ vektlegger tidsvitneberetningene?

Hvilken makt ligger i disse narrativa?

Tidsvitnene sine egne beretninger har vært, og fortsetter å være, viktige kilder til fortidas hendinger. Workshoppen utforsker tidsvitneberetninger som kilder, med utgangspunkt i konkrete tidsvitneberetninger fra Falstad.

Christian Semb, pedagog og prosjektleder – Falstadsenteret

«Maktens ansikter» - undervisning i kommandantens bolig

Temaet «makt» kan belyses fra ulike vinkler: Fra de mest brutale tilfella av voldsmakt ved henrettelsene i Falstadskogen - til eksempler på positiv maktbruk hvor fanger opponerte mot ordre. I løpet av en undervisningsdag i *Kommandantboligen* oppmuntres elevene til å tenke kritisk gjennom utforskning av et rikt og komplekst kildemateriale som spiller opp til diskusjoner om moralske spørsmål og dagsaktuell tematikk. Workshoppen gir et innblikk i Falstadsenteret sitt nye undervisningsopplegg, *Maktens ansikter*.

Mats Jørgen Nesjø, pedagog og prosjektleder Dembra Midt-Norge - Falstadsenteret

Johanne Helland Hernes, pedagog og prosjektmedarbeider - Falstadsenteret

Antisemittisme og vår nasjonale selvforståelse

I skolen kobles ofte antisemittisme til Nazi-Tyskland og folkemordet på jødene. Men hva skjer når vi bytter ut begrep som «fascisme», «den ariske rase», «rasestaten», «rasehierarki», «Mein Kampf» og «hakekors», men honnørord som «demokrati», «tradisjon», «rettferdighet» og «frihet»? Gjennom karikaturer fra den norske dags- og vittighetspressen vil Lars Bjørndal-Lien presentere antisemittismen slik den kom til uttrykk i danninga av og kampen om den norske nasjonale identiteten i perioden 1905-1925. I denne workshopen vil deltakerne bli utfordra på å tolke antisemittiske karikaturer i en norsk historisk kontekst, og diskutere hva fenomen som antisemittisme gjør med oss når den rammer vår nasjonale selvforståelse.

Lars Bjørndal-Lien, historiker og formidler – HL-senteret

I folkemordets minnespor: Didaktiske perspektiver på minnekulturen om Holocaust.

Målet med denne workshopen er å belyse hva den norske minnekulturen om Holocaust egentlig består i, og hvordan perspektiv på «minner» kan brukes i skolens undervisning om Holocaust og andre folkemord. Å minnes noe i fellesskap handler forenklet sagt både om å forstå fortida, men minst like mye om å knytte nåtidens interesser og behov til fortiden. Disse behova kommer ofte til uttrykk i populærkulturen, gjennom sosiale ritualer og medier, museer, monumenter og minnesteder. I tiårene etter 1945 har det eksistert mange «nåtider» som har husket – eller glemt – Holocaust på forskjellige måter. En pedagogisk innsats for å øke elever sin kritiske minnebevissthet kan supplere «tradisjonell historieundervisning» og gi bredere innsikt i hvordan Holocaust utspilte seg under andre verdenskrig, og hvordan vi har husket ofra sine skjebner i krigens lange etterliv. Dersom skoleelever får forsterket opplevelsen av at også *de* er historieskapende mennesker, kan dette stimulere til aktiv og framtidsretta samfunnsdeltakelse – for eksempel ved å pleie og videreutvikle folkemordets minnespor.

Jon Reitan, førsteamanuensis - Nord Universitet

«Hjemme. Borte. Jødene fra Trondheim»

De første jødene i Trondheim kom til byen rundt 1880-tallet. Det vokste da fram et rikt jødisk menighets- og foreningsliv, og integreringa var kommet langt da andre verdenskrig brøt ut. Med freden fulgte den fryktelige sannheta om at nesten ingen av de deporterte noensinne ville komme tilbake. Så hva skjedde med jødene fra Trondheim? Person- og familiehistorier gir et innblikk i omfanget av hvilke skjebner den jødiske befolkninga møtte under andre verdenskrig, og det er med på å illustrere den norsk-jødiske historia fra et mikroperspektiv. Denne workshopen vil gå nærmere inn på hvordan man kan ta i bruk person- og familiehistorier fra lokalmiljøet i undervisning om Holocaust.

Rune Frøhaug, formidler – Jødisk Museum Trondheim